

LÁZEŇSKÁ LÉČBA ŽENSKÝCH CHOROB VE FRANTIŠKOVÝCH LÁZNÍCH

Doc. MUDr. M. Sindlář, CSc.

Lázně Františkovy Lázně a.s., ved. lékař LÚ Esplanade

Lázeňská léčba – balneoterapie využívá přírodních léčivých zdrojů k léčebným úkonům. Mezi přibližně 30 lázeňskými místy v České republice zaujímají Františkovy Lázně přední postavení při léčbě ženských onemocnění.

Z přírodních léčivých zdrojů je nejdéle využívána minerální voda, která pod názvem „Chebská voda“ byla známa již ve 14. století. Původně byla využívána k pitným kúram a velmi brzy byly poznány její léčebné účinky i při zevní balneaci, takže nyní je toto její využití základní a perorální aplikace je vyhrazena jen při léčbě sekundárních diagnóz (onemocnění zažívacího traktu).

Ve Františkových Lázních se vyskytuje celkem asi 18 minerálních pramenů, jejichž chemické složení je rozdílné. Obecně je však lze charakterizovat jako studené minerální vody teploty 8–14 °C typu alkalicko-salinicko-muriatických a železnatých kyselých, přičemž obsah kyslíčnanu uhličitého dosahuje až 1 000 mg/l a obsahem Glauberovy soli (Na_2SO_4) se některé z nich řadí na přední místo ve světě.

Výskyt slatiny v nejbližším okolí minerálních pramenů byl znám přibližně stejně dlouho jako výskyt minerálních vod, ale k léčebným účelům byla slatina využívána ve formě koupelí až v prvním čtvrtletí 19. století.

Sirnoželezitá slatina ve Františkových Lázních vznikla z rákosin, ostřic, orobince a dalších vlhkomilných rostlin procesem humifikace v prostředí minerálních vod, které ji obohatily o minerální látky a sekundárně vzniklý pyrit (FeS_2). Organická část slatiny je představována bílkovinami, pektiny, celulosou, humusovými látkami a huminovými kyselinami a dalšími bílkovinami, mezi nimiž významné místo, vzhledem k léčivým vlastnostem, mají tzv. fyto steroidy.

Slatina po vytěžení je skladována ve vlhkém prostředí za přístupu kyslíku. Zde probíhá proces zrání, při němž se oxiduje pyrit až na kyselinu sírovou a další sírné sloučeniny. Ty podmiňují kyselou reakci a další charakteristické účinky sirnoželezité slatiny za účasti dalších organických látek z procesu humifikace.

Z hlediska využívání přírodních léčivých zdrojů je pak nejmladším přírodním léčivým zdrojem zřídelní plyn. Ten se vyskytuje na různých místech a vystupuje na zemský povrch ve formě suchého výronu – vytváří tzv. mofety. Zřídelní plyn je tvořen asi z 90 % kyslíčnanem uhličitým. Další důležitou složku tvoří 5 % dusíku, 1 % kyslíku a dále obsahuje malá množství vzácných plynů. Zřídelní plyn je využíván k léčebným účelům od konce 19. století. Plyn se odděluje separací z minerálních vod, plní se do ocelových lahví a stlačuje se na 7 atm. Láhve se pak rozvážejí do jednotlivých léčebných ústavů. Zřídelní plyn se na pramenném vývěru s velkým výstupem plynu přímo používá k suchým gynekologickým koupelím.

K léčení gynekologických onemocnění je využíváno všech tří přírodních léčivých zdrojů, ale základní místo patří využívání sirnoželezité slatiny. Její využití je ve třech aplikačních formách:

- a) slatinné koupele
- b) slatinné zábaly
- c) slatinné intravaginální tampóny

Frekvence podávání slatinných procedur, teplota a doba trvání jsou stanoveny ošetřujícím lékařem podle přesně stanovených kritérií.

Terapeutický mechanismus fyzikálního a chemického působení slatiny spočívá při aplikaci procedury v silném hyperemickém účinku v oblasti splachníku a malé pánve a tak v pozitivním ovlivnění funkce vnitřních rozplozovacích orgánů. Děje se tak prostřednictvím většího krevního zásobení, urychlení resorbčních pochodů, antimikrobiálního účinku a optimalizace imunologických pochodů místních i celkových.

V mechanismu účinků hraje důležitou roli i resorbce složitých organických látek typu fytoestrogenů, které příznivě ovlivňují reaktivní pochody od kůry mozkové až po konečné cílové orgány a tkáně.

U terapeutického působení slatinných vaginálních tampónů je pak důležité lokální působení slatiny na sliznici vaginální, cervikální povrch a nepřímo na vyšší etáže vnitřních rodidel.

Dalším přírodním léčivým zdrojem je minerální voda, která je z gynekologické indikace využívána k celkové balneaci ve formě uhličitých koupelí a k lokální indikaci ve formě vaginálních irrigací. K hlavním účinkům uhličitých koupelí patří úprava vegetativní rovnováhy, senzibilizuje sexuální centra a zvyšuje hormonální aktivitu ve smyslu senzibilizace tkání pro estrogenní podněty. Uhličitá koupele nepatří mezi specifické gynekologické procedury, ale využíváme je k ovlivnění a regulaci lázeňské reakce. Mají příznivé účinky zejména u kardiologických chorob.

Vaginální irrigace jsou předepisovány rovněž jako doplňková procedura k ovlivnění lokálních pochodů po předchozí medikamentózní léčbě patologických mikrobiálních obrazů poševních a v kombinaci s vaginálními slatinnými tampóny.

Třetím přírodním léčivým zdrojem je zřidelný plyn, který je aplikován ve dvou formách:

- a) plynové injekce – jde o reflexní terapii, kterou využíváme u afekcí pohybového aparátu (uvolnění svalového a vazivového korzetu páteře a pánevního pletence po operacích);
- b) plynové gynekologické lázně – přímým působením plynu na sliznici vnitřního genitálu dochází k maximálnímu rozšíření kapilár, urychlení krevní obměny a paradoxně ke zvýšení oxygenace tkání. Rovněž je příznivě ovlivněno pH ve smyslu úpravy vaginální biocenózy. Není zanedbatelné ani reflexní působení plynu u některých funkčních poruch (frigidita, dyspareunia).

Kromě využívání přírodních léčivých zdrojů, které tvoří základ balneoterapie, jsou doplňkově využívány k léčení gynekologických onemocnění další fyziotrické metody jako zejména hydroterapie, procedury fyzikální terapie, léčebné tělesné výchovy, masáže atd.

Do celého komplexu léčebných prostředků patří i dietní stravování, medikamentózní léčba a zdravotně výchovné působení.

Lázeňské léčení je prováděno formou ústavního pobytu, méně často ve formě ambulantní péče. Ústavní péče umožňuje ve větší míře sledování zdravotního stavu a realizaci léčebného plánu, který vychází ze zásady stupňovitěho dózování léčebných procedur za současného sledování reaktivity

pacientky. V případech, kde není slatinná terapie vhodná, spočívá těžiště léčebného plánu v minerálních koupelích a vodoléčebných procedurách. Ve dnech, kdy není aplikována slatinná terapie, jsou aplikovány odlehčující procedury k příznivému ovlivnění celkového zdravotního stavu (ovlivnění ev. vedlejších onemocnění).

V průběhu celého pobytu jsou pacientky individuálně sledovány včetně laboratorního vyšetření a realizace léčebného plánu je operativně přizpůsobována momentálnímu objektivnímu nálezu, subjektivnímu stavu pacientky při respektování typu celkové reaktibility.

V léčebném plánu je dbáno na to, aby všechny balneologické procedury byly optimálně zařazeny do léčebného režimu, v němž je dostatek klidu a spánku, jsou zachovávány zásady racionální výživy podle dietního lázeňského režimu. Vyšetřování a léčebné úkony ponechávají časový prostor pro vhodné vyplnění dne přiměřenými vycházkami, kulturními a společenskými akcemi.

Lázeňské léčení gynekologických onemocnění, které jsou řádně indikovány, představuje účinnou metodu, která je významnou součástí systematické konservativní terapie v gynekologii a která ve svých účincích je nenahraditelná jinými prostředky.

*Milan Šindlář
Nádražní 3
351 01 Františkovy Lázně*